

SARADNJA PRAVOSUĐA I MEDIJA NA LOKALU

Sažetak analize i preporuke

Izdavač:

Partneri Srbija
www.partners-serbia.org

Za izdavača:

Ana Toskić Cvetinović

Autorka:

Jovana Živanović, Južne vesti

Saradnik na istraživanju:

Nikola Marković, Južne vesti

Dizajn i prelom:

Dosije Studio Beograd

Beograd, avgust 2022.

Izradu ove publikacije podržao je Biro za međunarodnu borbu protiv narkotika i sprovođenje zakona. Mišljenja, nalazi i zaključci iskazani u ovoj publikaciji su stavovi autora i ne predstavljaju nužno stavove Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Sažetak:

Kroz ovaj dokument želimo da predočimo donosiocima odluka ključne probleme u komunikaciji pravosudnih organa i medija, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou. Zatvorenost institucija i nepoverenje na relaciji pravosudni organi - mediji jedna je od najčešćih odlika loše komunikacije na kojoj oba aktera moraju strateški da rade i donose odluke. Imenovanje osoba koje će se baviti medijima unutar pravosudnih organa, kao i veća edukacija novinara za izveštavanje o sudskim procesima je početna osnova za kvalitetnu i nesmetanu komunikaciju.

Mediji i pravosuđe - saveznici ili suparnici u borbi za javni interes?

Saradnja pravosudnih organa sa medijima je neophodna kako bi se zadovoljio javni interes i pravo javnosti da dobije istinitu i pravovremenu informaciju. Ipak, profesionalno i nepristrasno izveštavanje, predstavlja više fiktivnu nego stvarnu kategoriju koja se naročito manifestuje u izveštavanju o sudskim i tužilačkim procesima. Iz tog razloga prioritet “ekskluzive” zauzima sve veći primat u svetu novinarstva i umanjuje legitimitet malog broja profesionalnih i kredibilnih medija. Iz razloga sveopšteg senzacionalizma, odnos pravosuđa i javnosti daleko je od zadovoljavajućeg.

Iako je dužnost medija da izveštava o onome što se događa, a da pri tome ne ugrozi sudski proces koji se vodi, sve češće novinari dobijaju odgovore iz tužilaštava “da je postupak u toku”, što samo po sebi nije dovoljan odgovor novinaru. Upravo zbog takvih odgovora fenomen “javnog interesa” se dovodi u pitanje jer se u medijima daju nestručne analize presuda. Sa druge strane, tužilaštva i sudovi vrlo retko imenuju osobe koje će na stručan način, ne ugrožavajući istražni i sudski postupak, pružati informacije medijima, kako bi oni u određenom trenutku mogli obavestiti javnost dokle je određeni postupak stigao. Ipak, kao što mediji mogu ometati sudski postupak, u određenim situacijama mogu biti i pokretači istraga ili promena. Zbog svega gore navedenog, neophodna je dobra i kontinuirana saradnja medija i predstavnika pravosudnih organa.

Loša komunikacija - veći problem pravosuđa i medija

Ključni problem u komunikaciji medija i pravosudnih organa je zaptorenost sudova i tužilaštava za saradnju i selektivnost u odgovaranju kada su u pitanju predmeti od većeg javnog interesa. Veliki broj novinara poseže za pisanjem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja i u tome vide jedini mehanizam za dobijanje infor-

macija. Ipak, iako po članu 16. Zakona o pristupu informacijama od javnog značaja *Organ vlasti je dužan da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema zahteva, odnosno uređenog zahteva, tražioca obavesti o posedovanju informacije*, u praksi to uglavnom nije slučaj. U praksi, organ vlasti dostavi novinarima odgovor da ne poseduje informacije ili zatraži novi rok za dostavljanje informacija, što dodatno otežava i odugovlači izveštavanje o bitnim temama. Iz novinarske prakse, svrha Zakona o pristupu informacijama od javnog značaja nije da novinari imaju alat više već da građani dobiju informacije koje predstavljaju javni interes.

Kada se govori o najvećim problemima sa kojima se novinari na lokalni suočavaju u komunikaciji sa pravosudnim organima, navodi se centralizacija informacija, nedostatak javnog uvida u zakazane procese, pozivanje na nenadležnost i upućivanje na republičke organe čime se proces dobijanja odgovora znatno produžava.

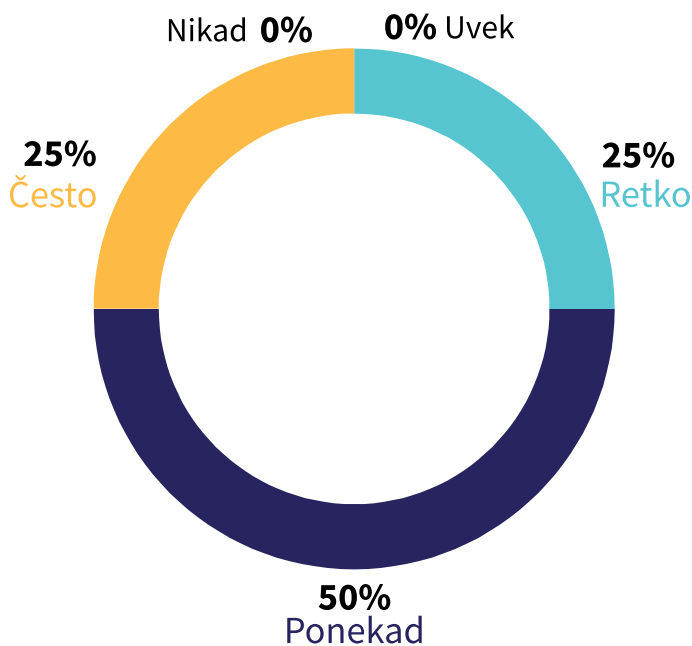
Još jedan od problema predstavlja i nemogućnost prisustvovanja suđenjima kao i loša komunikacija sa osobom zaduženom za medije iz organa javne vlasti. Portparoli sudova i tužilaštava uglavnom nemaju poverenje prema novinarima koji izveštavaju o određenim slučajevima. Iako lica zadužena za rad sa medijima nisu novost u domaćim sudovima i tužilaštvima, odnos pravosuđa i javnosti je daleko od zadovoljavajućeg. Činjenica je da se neretko ovaj posao u sudovima i tužilaštvima poverava nedovoljno kvalifikovanim licima, kojima posao portparola predstavlja sporedno zanimanje za koje nisu posebno obučena. Sa druge strane nalaze se novinari koji često ne razumeju brojne specifičnosti rada pravosuđa. Komunikacija se svodi na saopštenja i odsustvo ličnog kontakta što dodatno negativno utiče i na novinare i na državne organe. Potencijalno rešenje problema stoji u istovremenom obaveštavanju medija, i pravovremenom odgovaranju na postavljena pitanja.

Još jedan od načina da se popravi već poljuljano poverenje je da se organizuju obuke novinara za izveštavanje o pravosudnim postupcima kako bi bolje poznavali nadležnosti, terminologiju i propise. Takođe, potrebno je pravosudnim organima na svim nivoima dati ovlašćenja za saradnju sa medijima u interesu javnog informisanja. Novinari ne treba da komunikaciju sa pravosudnim organima svode na podnošenje zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, već da postupaju po standardima novinarskog posla. Pravosudni organi bi trebalo, u cilju proaktivne i kontinuirane komunikacije sa medijima, da odgovaraju i na svakodnevne novinarske upite poslate bilo kojim kanalom komunikacije, a ne samo na zvanične zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. Zbog svih gore navedenih stvari, komunikacija medija i pravosudnih organa mora da bude na mnogo boljem nivou, kako bi se ispoštovalo pravo javnosti da zna i bude obaveštena.

Analiza istraživanja komunikacije lokalnih novinara i pravosudnih organa

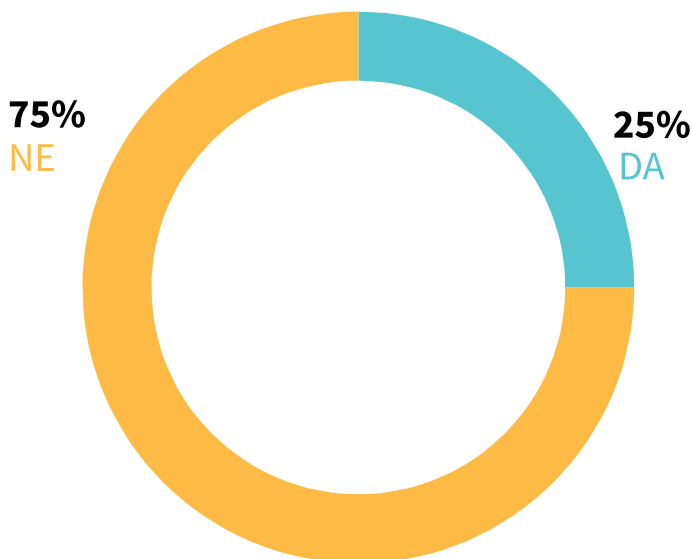
Rezultati istraživanja o komunikaciji lokalnih medija sa pravosudnim organima, koje smo sproveli metodom ankete sa 12 lokalnih medija iz Srbije, pokazuju da **50% novinara** smatra da pravosudni organi **ponekad** poštuju Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

U kojoj meri smatrate da pravosudni organi poštuju Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja?

Čak **75%** ispitanika navelo je da **ne dobija dovoljna i blagovremena obaveštenja o suđenjima i postupcima koji se vode pred nekim pravosudnim organom**, što dodatno otežava izveštavanje u javnom interesu građana.

Da li dobijate dovoljno i blagovremeno obaveštenja o suđenjima i postupcima koji se vode pred nekim pravosudnim organom?

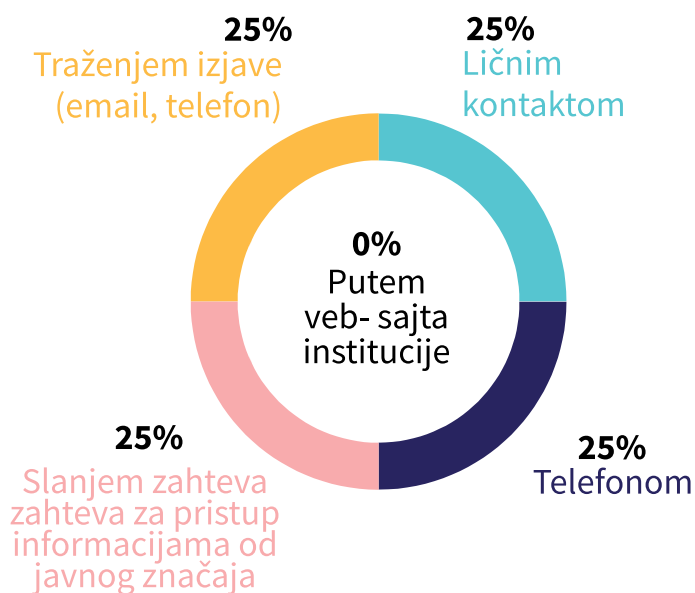

Analizirajući sajtove pravosudnih organa, Partneri Srbija došli su do saznanja da, nažalost, *većina osnovnih sudova i tužilaštava ne objavljuje vesti i saopštenja na svojim sajtovima, ili da to veoma retko čini*¹. Imajući to u vidu, pitali smo novinare na koji način najčešće dolaze do informacija o radu sudova i tužilaštava.

Odgovori su dosta slični, a najčešće se do informacija dolazi ličnim kontaktima, zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja, i telefonom/mejlom. Ono što smo prethodno uvideli u *Analizi*, da većina sudova i tužilaštava ne objavljuje vesti i saopštenja na sajtovima, dokazuje se i time što **nijedan novinar kao izvor informacije nije naveo veb-sajt pravosudnih organa**. Era digitalnih tehnologija i interneta donela je dosta mogućnosti za veću transparentnost, stoga je preporuka svim pravosudnim organima da na svojim veb- sajtovima objavljuju više informacija iz svog delokruga rada.

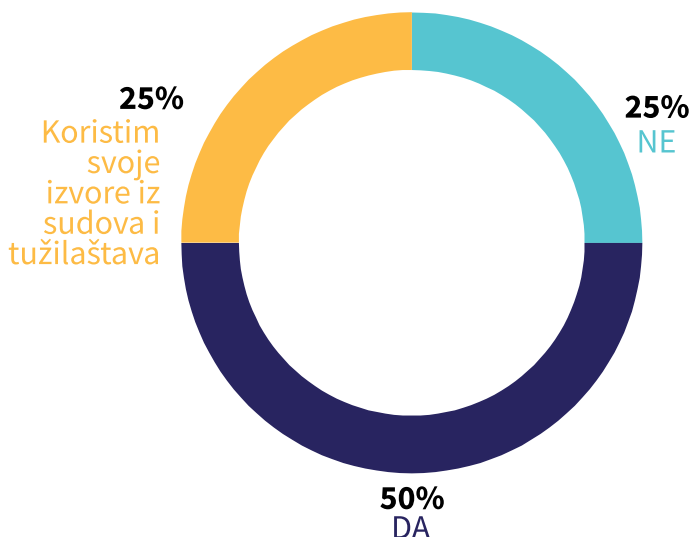
1 Istraživanje „Analiza stanja transparentnosti i otvorenosti pravosudnih organa“, koju je izradila organizacija Partneri Srbija, dostupna je na sajtu organizacije: <https://www.partners-serbia.org/>

Na koji način najčešće dolazite do informacija o radu sudova i tužilaštava?

Poslednji deo ankete odnosio se na osobe zadužene za rad sa medijima (Portparoli) pravosudnih institucija i odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. Praksa pokazuje da pravosudni organi često nemaju osobu koja je zadužena za rad sa medijima, ili da to lice nije dovoljno obučeno da pruža relevantne informacije. Polovina ispitanih novinara zna ko je lice zaduženo za rad sa medijima u pravosudnim organima, ali uglavnom koriste druge lične izvore za dobijanje informacija. Imenovanje lica unutar sudova i tužilaštava koja bi se bavila komunikacijom sa javnošću i profesionalizacija tih lica je neophodna jer bi na taj način javnosti prezentovali informacije iz istraga i postupaka pravovremeno, na način koji je dovoljno jasan, razumljiv što samim tim smanjuje prostor za različita tumačenja.

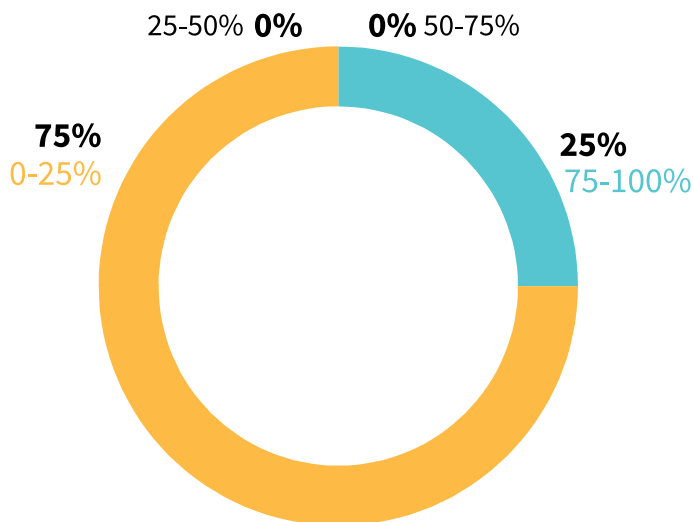
Da li znate ko je osoba zadužena za rad sa medijima (Portparol) pravosudnih institucija o čijim postupcima izveštavate?

Jedan od mehanizama preko kojeg novinari mogu dobiti informacije je podnošenje zahteva za pristup informacijama od javnog značaja. Zabrinjavajuća je činjenica da tri četvrtine novinara kaže da je procenat odgovaranja na poslate zahteve, od strane pravosudnih organa, između 0-25%. Takođe, novinari su istakli da pravosudni organi ne dostavljaju informacije na svoju inicijativu i ne obaveštavaju javnost blagovremeno o svojim aktivnostima, već tek po osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja što dodatno komplikuje, već komplikovanu komunikaciju.

Unapređenje komunikacije sudova i tužilaštava sa medijima, a ujedno i građanima treba da dovede do toga da ona treba da postane proaktivna i planska, nasuprot reaktivne i stihijske kakva je sada. Podizanje svesti o značaju dobre komunikacije pravosudnih organa i medija, unapređenje internet stranica, edukacija portparola, ali i edukacije novinara su neki od načina koji komunikaciju mogu podići na viši nivo. Odnos na relaciji pravosudni organi - mediji je veoma važan i treba da se zasniva na obostranoj saradnji, nezavisnosti, poverenju i profesionalizmu.

Koji je procenat odgovaranja na vaše zahteve za pristup informacijama od javnog značaja od strane pravosudnih organa?

Preporuke za poboljšanje komunikacije

- ▶ **Blagovremeno slanje saopštenja za medije** o slučajevima koji se nalaze pred sudom ili tužilaštvom.
- ▶ **Objavlivanje informacija o radu tužilaštava i sudova na veb-sajtovima ovih institucija.**
- ▶ **Imenovanje osoba unutar sudova i tužilaštava koja bi se bavila komunikacijom sa javnošću i edukacija tih osoba**, tako da novinarima i javnosti prezentuju informacije iz istraga i postupaka pravovremeno, na način koji je dovoljno jasan i razumljiv i smanjuje prostor za različita tumačenja.
- ▶ **Organizovanje konferencija za novinare i mesečnih brifinga** sa predstavnicima medija, kako bi se uspostavila neposrednija komunikacija, a javnost imala uvid u rad pravosudnih organa.
- ▶ **Istovremeno** obaveštavati sve medije (i lokalne i nacionalne) o bitnim slučajevima za javnost i **pravovremeno** odgovarati na novinarske upite.

- ▶ **Obuke novinara** za izveštavanje o pravosudnim postupcima da bi bolje poznavali nadležnosti, terminologiju i propise.
- ▶ **Pravosudnim organima na svim nivoima dati ovlašćenja za saradnju sa medijima** u interesu javnog informisanja.

Reforma i edukacija kao ključ uspeha

Ako krenemo od stanovišta da se stavovi građana jednim delom formiraju i putem medija, a da građani imaju veoma malo znanja o radu pravosudnih organa, dolazimo do toga da se stepen nepoverenja građana u pravosuđe meri količinom dobijenih informacija na relaciji pravosudni organi - mediji. Stiče se utisak da sudovi i tužilaštva ne rade dovoljno na tome da promene negativnu sliku o sebi kod građana Srbije. Nedovoljno vremena, znanja ili kadra koji će se baviti medijima u ovim institucijama, a samim tim i građanima i javnim interesom, su samo deo problema koji doprinosi sveukupnom nepoverenju. Posledice ovakvog postupanja pravosudnih organa ogledaju se u sve većem broju lažnih vesti, curenju informacija iz istraga i nereagovanju na dezinformacije koje se mogu naći u medijima i tabloidima. Sa druge strane, medijski tekstovi medija koji izveštavaju po novinarskim standardima često ne mogu da ispune svoj osnovni zadatak - da blagovremeno, objektivno i profesionalno informišu javnost upravo zbog zatvorenosti pravosudnih institucija i nedostatka informacija iz istih.

Zbog ovoga, neophodna je sveobuhvatna i primenljiva komunikaciona reforma pravosudnih organa i edukacija novinara kako na lokalnu tako i na nacionalnom nivou, kako bi svaki od aktera komunikacije imao istinite i pravovremene informacije.

